

antiq. *ròssa* id, del qual es probable derivat *rossí* (oc. *rocin*, fr. *roussin*, cast. *rocin*, it. *ronzino*): origen incert, si bé en tot cas el conjunt de les formes romàniques suposa una base comuna **ROŦTJA*, d'aspecte germànic, que és versemblant que vagi derivar-se del germànic occidental comú *RÖTJAN* 'podrir-se'; cf. *ROSSEGAR*. □ 1.ª doc: Belv., però ja 1371 i 1390; i, en ll. d'oc, mj. S. XIII; *roci* i *rocegar* ja en els Ss. XII i XIII.

«*Rossa* f.: la mula, cavall etc., molt vell, flac o cansat; *perrera*: mulus, equus macer in canum escam; el cavall flac y de mala figura; *rocin*: gracilis equus», Belv. (el no posar-li accent implica vocal oberta en Belv.), *ròssa* Lab. No el recolliren en cat. diccs. anteriors amb definicions, però no pot ser altra cosa el mot *ròssa*, *ròça*, que figura en els diccs. de rims de JMarc (1371) i L. d'Aversó (c. 1390); aquest qualifica tots dos cops la seva o de «plenisonant» i amb grafia *roça* l'aparia amb altres nou mots, i grafiat *rossa* amb altres 12 mots, tots ells mots coneguts amb o oberta i sibilant sorda (*fossa*, *grossa*, *trossa*, *òssa* etc., § 430; *croça*, *groça* *broça*, *loça*, *esterroça* etc., § 57); també en JMarc l'acompanyen mots, en nombre de sis, amb les mateixes característiques (*grossa*, *ossa*, *mòssa*, *escossa*, *bòssa* ['gep']): no podent ser altre mot, no hi ha dubte que és el nostre (per a *rossa volant* 1732, V. infra).

Avui és un mot ben conegut, almenys a tot el Princ., i ja amb bona tradició literària, sigui en els sentits propis o en d'altres de més figurats, per més que no el coneguim, com és natural en un mot d'aquesta mena, la majoria de la gent de les capitals, Bna.,¹ Val., Palma etc.; no és estrany, doncs, que se l'anotés el meu pare quan residí a l'Alt Empordà: «*ròssa*: cadavre d'animal (només es diu dels cavalls, eugues, matxos, burros); també es diu d'un animal viu però molt atrapat: ex · al còrrec hi deu haver una *ròssa*» [que exhalla gran fortor], Llers, 1898; i que Fontserè, que parla d'una en les seves *CiFiNat.*, p. 127, cregui oportú explicar als joves escolars: «*ròssa*: bèstia morta».

«Pus li surt de la boca un fetor tan gran, que sembla com si prop d'ell hi hagués una *rossa*», Ant. de Bofarull (*Orfaneta de Menargues*, 1868), 383. «Com no obro --- una corrent regeneradora, me temo que --- les taques de verdós llot --- de les aygues térboles y mortes --- no moriran may: tot aquest brigit no és pas la extremitat d'un cos viu que reacciona: és sols l'aixanès del mosquer que formigueja, barayant-se, sobre les nafres d'una *rossa*; «sol al món, sense família, sense un amic --- sense un recés de fortalesa interior on emparar-s'hi mon esperit, més que abandonat me sentia llençat com una *ròssa* a podrir al fons d'una timbera», MtnVayreda (*Sang Nova* v, ii, 350; *Puny* i, xxxi, 348 (269)).

I en sentits més secundaris: 'cadáver de persona': «havia vist pels carrers els baguls negres, seguits de funerals comitives, i fins, un matí, va espisar com ficaven al carro de la bassa, la *ròssa* d'una vella del carrer», Coromines (*Silèn* XII, 158); 'lent, de marxa feixuga, sense vivor ni agilitat': «anàvem molt de pressa: el camí era rost i mal pujador; en Lluís va començar a queixar-se de dolor a la melsa i no ens podia seguir ---

ens suplicava quasi plorant que no l'abandonéssim, això ens obligava a fer parades. —Quin noi més *ròssa* —rondinà en Xaneta de baix en baix ---», Ruyra (*La Parada*, 29; O. C., 312).

5 Sembla que també partint de 'càrrega feixuga i sense compensació' es digué també, amb alguna punta de sarcasme, de l'almoïna que els capellans parroquials se sentien compeltats a donar (probablement amb un poc de mala gana) als pobres vergonyants de llur circumscripció. Tinc a la vista la «Taula de lo que deuen observar los administradors dels pobres vergonyants --- de N. S. del Pi» de Bna., en un full imprès de 1732. Cada un dels quatre *quartons* en què es dividia el territori parroquial «tè tots los dias una *Rossa de Pa*, y altra de Vi, que las paga lo IHustre Capítol de Bna»; disposen que en cobrar-les facin una pòlissa «per la *rossa* del Pa, y altre del Vi, dient --- entregar --- la *rossa* del corrent mes ---».

Expressió ja ben metafòrica; després més encara: «*rossa volant*» expressió on la ironia i el joc de mots es redoblen: primer perquè un pobre rossí o el pobrisó Lluís de Ruyra fa tot el contrari de volar!; després (entrant en joc el conceptisme a la moda llavors entre la gent de trona) perquè aquesta *ròssa* se la tiraven —o prenién— com una pilota entre les parròquies: «la *Rossa volant* de Pa y Vi, toca a la Adm^o dels pobres vergonyants del Pi de 3 en 3 anys» (els altres dos a Sta Maria del Mar i als «Pallers»), y «esta *rossa* volant comença el 1 de maig i «lo administrador militar dóna la expressada *rossa* los 3 mesos primers, y lo artista altres 3 mesos --- y los menestrals cada un d'ells altres tres mesos»; després també hi consta que «encara que estas *rossas* deuen dar-se a personas necessitadas», «també las poden variar», «a voluntat dels dits administradors».

No puc confirmar si el mot és usual a tots els nostres dominis dialectals, crec que sí en ross. (almenys consta a Cerdanya i l'Alta Garrotxa) i no el trobo en els lèxics balears ni val, cosa que pot ser ben fundada, o deguda a la circumstància personal a què em referia; en tot cas el derivat *rossam* té la gran extensió dialectal que detalla Amades entre els pastors (BDC XIX, 201) i fins a Cerdanya, Vallespir (Bosch Tr., infra) i Andorra, *rosset* que en pot ser un altre derivat, fins a Tort. (BDC III, 108),² i encara que *AlcM* donant-lo com a or., implicui que no s'usi a l'O. del Princ., això puc desmentir-ho positivament: *řósa* 'cadáver d'un burro etc.' Tor; una *řosóta* «és un carnús, una *calavera*» Àreu; «---*řósa* —el cos mort d'un cavall?— no, ací ho diem d'un cavall vell i gastat», Estañon (1932-34).

A la Vall de Cardós tenim, doncs, aplicat a la bèstia viva, com també li ho digueren al meu pare la gent de Llers; que s'hagi dit d'una bèstia cavallina en general no en prenguem com a testimoni J. M. de Sagarra (*AlcM*), que ho treia tot del *DAG* Però ja tenen valor els testimonis de 1888 i 1889 que cita el *DAG*. (atribuint-ho a Figueres), i que semblen evidentment del vallespirenc Bosch de la Trinxeria, pels quals, però, notem que no són cavalls com cal sinó rossins de tra-